

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ПОСТАТІ ВАЛЕНТИНА ОТАМАНОВСЬКОГО (1893–1964) ЧЕРЕЗ YOUTUBE: ДОСВІД ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ

Рудницька Тетяна

м. Київ

У сучасному освітньому просторі музейні установи не можуть обмежуватися лише стаціонарними експозиціями. Педагогічний музей України, усвідомлюючи важливість цифрових комунікацій, розглядає платформу YouTube як ефективний інструмент популяризації історико-педагогічної та краєзнавчої спадщини, зокрема доробку Валентина Дмитровича Отамановського (1893–1964).

Валентин Дмитрович Отамановський був невтомним дослідником у галузі історичного краєзнавства. Уже з юних років він проявив себе як просвітник, який прагнув донести до своїх учнів і українських читачів новітні досягнення європейської та світової гуманітарної науки.

Педагогічний музей України має стратегію онлайн-діяльності, яка реалізується з 2019 року й охоплює всі традиційні напрями музейної роботи: науково-дослідну, експозиційно-виставкову, науково-фондову та культурно-освітню діяльність [4]. YouTube-канал музею створено для поширення перевіреної інформації про історію української освіти, заснованої на наукових дослідженнях працівників музею [6].

Одним із важливих напрямів сучасної діяльності музею є трансформація складного наукового матеріалу у доступний, візуально привабливий контент для учнівської молоді, студентів і широкої громадськості. Такий підхід сприяє подоланню географічних бар'єрів, забезпечує інтеграцію наукових знань у навчальний процес і дає змогу педагогам у різних регіонах України використовувати музейні ресурси як наочний та додатковий навчальний матеріал.

До 130-річчя від дня народження В. Отамановського Педагогічний музей України у 2023 році створив відео «Валентин Отамановський (1893–1964) – український учений, педагог», розміщене на YouTube-каналі музею, яке станом на 11 жовтня 2025 року набрало 1,8 тисячі переглядів [2]. Відео спрямоване на популяризацію наукової й педагогічної спадщини В. Д. Отамановського та поєднує розповідь про ключові етапи його життя з візуалізацією архівних матеріалів і фотографій.

Відеоматеріал послідовно розкриває життєвий і творчий шлях ученого. Зазначається, що Валентин Отамановський – український учений і педагог, засновник «Братства

самостійників», член Української Центральної Ради, учасник бою під Крутами, історик, краєзнавець, громадський і політичний діяч.

Розповідається про заснування у вересні 1916 року видавництва «Вернигора», яке спеціалізувалося на випуску літератури національного спрямування та пропагувало ідею орієнтації української культури на Західну Європу. Душею та ідейним натхненником видавництва був саме Валентин Отамановський, який не лише редагував і добирав твори до друку, а й особисто перекладав і писав для «Вернигори». Паралельно він читав лекції з українознавства на вчительських курсах Київського повітового земства.

Особливу увагу у відео приділено видавничій діяльності Отамановського, зокрема випуску серії українських казок з ілюстраціями та виданню 1917 року книги «Пригоди Робінзона Крузо». Примірник цього видання нині зберігається у фондах Педагогічного музею України, а його електронна копія доступна для ознайомлення на YouTube-каналі музею.

У 1918–1923 роках, під час роботи видавництва у Відні, «Вернигора» за активної участі Отамановського видала низку українських шкільних підручників — із географії, історії, природознавства, латинської мови, граматики, співів та інших дисциплін. Наклади кожного підручника сягали від 50 до 200 тисяч примірників. Крім того, було надруковано сім великих шкільних мап українською мовою. Усі ці видання транспортувалися в Україну, сприяючи формуванню національної свідомості та патріотичного виховання. Символічним було й те, що на обкладинках підручників поруч із роком видання зазначався «рік відбудування української держави».

1919 року видавництво опублікувало історичну повість «Син України», написану Отамановським під псевдонімом Валентин Злотополець разом із Ігорем Федівим. Твір, присвячений Миколі Лизогубу — учасникові бою під Крутами, є своєрідним ремейком «Робінзона Крузо» Даніеля Дефо. Сьогодні ця повість включена до шкільної програми для учнів четвертого класу.

1920 року Валентин Отамановський розпочав дослідницьку діяльність у Вінниці. Період 1920-х років, позначений політикою українізації, відкрив нові можливості для розвитку краєзнавства. У цей час Отамановський очолив «Кабінет виучування Поділля», який став осередком краєзнавчих досліджень регіону. Завдяки його ініціативам були створені нові краєзнавчі осередки — комісії, комітети, музеї, товариства, гуртки. Учений також став фундатором і керівником Вінницької філії Всенародної бібліотеки України Всеукраїнської академії наук.

Науковий доробок Отамановського налічує понад п'ятдесят праць, які умовно можна розділити на три напрями: історія міст Правобережної України XIV–XVIII ст.; історія

медицини, аптекарської справи та охорони здоров'я; методика краєзнавчої роботи і краєзнавча бібліографія.

Наприкінці 1920-х років Отамановський став жертвою політичних репресій. У серпні 1929 року його заарештовано у справі «Спілки визволення України» та засуджено до п'яти років таборів суворого режиму і двох років заслання до Татарстану. Після звільнення 1936 року він оселився в Казані, оскільки йому було заборонено повертатися в Україну. Упродовж 1944–1957 років Отамановський змінював місце проживання, викладаючи латинську та інші іноземні мови в медичних інститутах Краснодар, Сімферополя, Саратова, Ташкента.

Особливо емоційно у відео подано спогади племінниці Валентини Савицької, яка описує свого дядька як щирого, доброзичливого, уважного й надзвичайно комунікабельного. Вона згадує, що Валентин Дмитрович умів однаково легко спілкуватися як із дітьми, так і з науковцями, відзначався ораторським талантом, здатністю захоплювати слухачів і пробуджувати інтелектуальний інтерес.

З 1958 року професор Отамановський працював у Харкові, викладаючи латинську мову в медичному інституті. Помер 10 березня 1964 року. У 1989 році був посмертно реабілітований.

Сьогодні пам'ять про Валентина Отамановського вшанована в Україні: його ім'ям названо вулиці у Києві та Вінниці, а 25 січня 2018 року Вчена рада Харківського національного медичного університету присвоїла Центру медичного краєзнавства ім'я професора В. Отамановського. Постановою Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках» 130-річчя від дня його народження відзначалося на державному рівні. Наприкінці відео подано перелік джерел, використаних для його створення [3, 5, 7].

Важливою складовою успіху відеопроєкту є його художнє оформлення: спокійний музичний супровід, приємний тембр чоловічого голосу оповідача, плавна візуалізація архівних фото та документів на теплому коричневому фоні. Такий підхід створює атмосферу поваги до минулого, сприяє глибшому сприйняттю змісту й робить матеріал не лише пізнавальним, а й естетично привабливим.

На основі відео «Валентин Отамановський (1893–1964) – український учений, педагог» у вересні 2025 року було створено короткий відеоматеріал формату YouTube Shorts — «5 фактів про Валентина Отамановського (1893–1964)» [1]. Метою цього динамічного, однохвилинного ролика стало залучення молодшої аудиторії до ознайомлення з постаттю вченого через лаконічні, яскраво подані факти його біографії. Використання формату «шортс» стало логічним продовженням стратегії музею з оцифрування спадщини та розширення її присутності в інформаційному просторі. Такий формат не лише підвищує охоплення

аудиторії, а й демонструє, як сучасні цифрові технології можуть служити популяризації історико-педагогічної спадщини.

Постать і доробок Валентина Дмитровича Отамановського є невід'ємною частиною українського інтелектуального надбання. Педагогічний музей України, використовуючи сучасні цифрові інструменти, зокрема YouTube, ефективно реалізує свою просвітницьку місію, перетворюючи культурну спадщину на живий і натхненний діалог із сучасністю. Така діяльність не лише популяризує видатні постаті минулого, а й сприяє формуванню свідомого, освіченого та національно орієнтованого майбутнього українського суспільства.

Перелік літератури

1. 5 фактів про Валентина Отамановського (1893–1964). Педагогічний музей України. Ютуб-канал. 2025. URL: <https://www.youtube.com/shorts/j3VjXio6fVA> (дата звернення: 11.10.2025).
2. Валентин Отамановський (1893–1964) – український учений, педагог. Педагогічний музей України. Ютуб-канал. 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yVTYZwpLvrA> (дата звернення: 11.10.2025).
3. Дефо Д. Пригоди Робінзона Крузо. Частина перша: На підставі оригінального тексту Даніеля Дефо: з 21 малюнком / скомпонував В.-Н. Gausseron; переклав Валентин Отамановський. Київ: Вернигора. Друкарня Р. Френкеля, 1917. 47 с.
4. Міхно О. П. Особливості реалізації стратегії онлайн-діяльності Педагогічного музею України. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XIX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької* / наук. ред. Г. І. Сотська, М. П. Вовк. Вип. 5 (17). Київ: Талком, 2022. С. 67–70. URL: <https://cutt.ly/0G4QLGZ> (дата звернення: 12.10.2025).
5. На могилі крутянина в Харкові встановили надгробок. Історична правда. 3 липня 2018. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2018/07/3/152658/> (дата звернення: 11.10.2025).
6. Педагогічний музей України. YouTube-канал. URL: <https://www.youtube.com/@pedmuzua> (дата звернення: 11.10.2025).
7. Робак І. Ю., Савчук З. С. Валентин Отамановський — революціонер, учений, організатор науки. Харків: Колегіум, 2013. 184 с. (іл. 35 с.).